

Ἀγροτική οἰκονομία τῆς Σκωτίας.

Ἡ Σκωτία παρουσιάζει ἐν τῶν μεγίστων παραδειγμάτων, ἀφ' ὅσα ὑπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον, τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως. Γνωρίζω μόνον τὴν Ὀλλάνδαν ἣτις δύναται νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν Σκωτίαν. Οὐδ' αὐτὴ ἡ Ἐλβετία ἐπαρουσίαζε τοιαῦτα μεγάλα κωλύματα, ὥς ἡ Σκωτία, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην βιομηχανίαν. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον ἐστὶ μᾶλλον ἐπιπροσθέτει εἰς τὸ θαῦμα τῆς μεγάλης ταύτης ἀναπτύξεως τῆς εὐτυχίας τῶν κατοίκων, ἐπὶ ἐδάφους τοσοῦτον ἀγόνου, εἶναι ὅτι τὸ πᾶν ὑπάρχει νέον ἐν αὐτῇ. Ἡ Σκωτία δὲν ἔχει τὰ αὐτὰ μὲ τὴν Ἀγγλίαν προηγούμενα, διότι πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ἦτον εἰς τῶν πτωχοτέρων καὶ βαρβαρωτέρων τόπων τῆς Εὐρώπης. Τὰ τελευταῖα ἔχνη τῆς ἀρχαίας πτωχείας τοῦ τόπου δὲν ἐξηλείφθησαν εἰσέτι καθ' ὁλοκληρίαν, ἀλλὰ δύναται νὰ θεβαιώσῃ τις, ἄνευ φόβου νὰ διαψευσθῇ ὑπ' οὐδενός, ὅτι ἐν τῷ συνόλῳ δὲν εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὴν ὑψηλίον χώρα κάλλιον τῆς Σκωτίας τακτοποιημένη.

Ἡ παραγωγή τῆς ἐδεκαπλασιάσθη ἐν τῷ διαστήματι τοῦ αἰῶνος τούτου· μόνον τὰ κυρίως γεωργικὰ προϊόντα αὐτῆς κῦ-
 ξησαν κατὰ τινὰ ἐξαισίαν ἀναλογίαν. Ἀντὶ τῶν περιοδικῶν λιμῶν, οἵτινες τὸν κατηφάνιζον ἄλλοτε καὶ ἐκ τῶν ὁποίων εἰς, ὁ ἀπὸ τοῦ 1693 μέχρι τοῦ 1700 διαρκέσας, ἀφῆκεν ἰσχυροτάτην καὶ ἀνεξάλειπτον μνήμην, τὰ καταναλώσιμα παράγονται σήμερον μετὰ τοσαύτης ἀφθονίας ὥςτε προκαλεῖ αὕτη, ἐκτὸς τῆς ἐγγωρίου καταναλώσεως καὶ ἀπέραντον ἐξαγωγὴν αὐτῶν. Ἡ Σκωτική γεωργία εὐρίσκεται σήμερον ἀνωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς Ἀγγλικῆς, τοῦλάχιστον εἰς τινὰ μέρη. Εἰς τὴν Σκωτίαν ἀποστέλλουσιν οἱ καλλιεργηταὶ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τὰ τέκνα των ἵνα μαθητεύσωσιν εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα. Τὰ καλῆτερα περὶ γεωργίας συγγράμματα, τὰ ὅποια εἶδον τὸ φῶς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ἐδημοσιεύθησαν ἐν Σκωτίᾳ· καὶ ὅταν οἱ ἄγγλοι θέλωσι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των καλὸν καταστοιχάρχην πηγαίνουσι νὰ τὸν ζητήσωσιν εἰς τὴν Σκωτίαν.

Ἡ Σκωτία μετὰ τῶν γειτονευουσῶν αὐτῇ νήσων ἀποτελεῖ ἔκτασιν 70,600,000 στρεμμάτων, τῶν ὁποίων τὰ τρία τέ-

ταρτα εἰσιν ὅλως ἀνεπίδεκτα οἰασθήποτε καλλιεργείας· ταῦτα δὲ ἀποτελοῦσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Ὀρεινῆς Σκωτίας καὶ τῶν πλησίον νήσων, Ἑβρίδων καὶ Σετλαντίδων. Τὰ 25 ἑκατομμύρια στρεμμάτων τὰ καλλιεργούμενα δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν ὡς ἐξῆς·

νομὴ καὶ βοσκαί	10,000,000	στρέμματα
βρώμη	5,000,000	»
κριθὴ	2,000,000	»
σίτος	1,500,000	»
γογγύλια	2,000,000	»
τριφύλλια	2,000,000	»
γαιώμηλα	1,000,000	»
ἀγρανάπαυσις	1,000,000	»
διάφορα εἶδη	500,000	»
τὸ ὅλον	25,000,000	»

Ἡ εἰς τὴν βρώμην καθιερουμένη μεγάλη ποσότης γῆς ὀφείλεται εἰς τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους τῶν Ὀρεινῶν χωρῶν, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ παράξῃ οὐδὲν τῶν ἄλλων σιτηρῶν. Εἰς δὲ τὰς πεδινὰς γαίαις ἀκολουθοῦσι τακτικῶς τὸ σύστημα τῶν τετραετῶν ἀμειψισπορῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μέσος ὅρος τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος εἶναι ὁ αὐτός, ὡς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ σύνολον τῆς φυτικῆς παραγωγῆς, τῆς προσωρισμένης εἰς τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς βρώμης, ἥτις τῷ ὄντι ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐθνικῆς τροφῆς, δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ εἰς 200 ἑκατομμύρια φράγκων, ἡ δὲ ζωικὴ παραγωγή εἰς 300 ἑκατομμύρια, οὗτω δὲ ἀποτελεῖται τὸ ποσὸν τῶν 500 ἑκατομμυρίων τοῦ ὅλου εἰσοδήματος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πληθυσμὸς εἶναι 2,600,000 ψυχῶν ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὅρον εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον 200 φρ. ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ ὁ μέσος ὅρος εἶναι μόνον 140 φράγκα.

Πῶς ἡ Σκωτία ἡδυνήθη τοσοῦτον ταχέως νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὠραῖον τούτο προῖον, καίτοι τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα αὐτῆς εἰσὶν ἐκ τῶν ἀγονωτέρων τῆς ὑψηλίου; θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω.

Ἡ ἰδιοκτησίᾳ εὐρίσκεται κατακερματισμένη ὀλιγώτερον ἐν Σκωτίᾳ ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ χρῆσις τῶν ὑποκαταστάσεων γενικωτέρα. Ὑπολογίζουσιν εἰς 7,800 τὸν ὅλον ἀριθμὸν τῶν ἰδιοκτη-

τῶν καὶ τοῦθ' ὅπερ δίδει κατὰ μέσον ὄρον 10,000 στρέμματα εἰς ἐκάστην ἀγροικίαν· ἀλλὰ τὸν ἀναριθμητικὸν τοῦτον τοῦ μέσου ὄρου τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγροικιῶν ἀποτελοῦσιν αἱ Ὀρειναὶ χῶραι (highlands), διότι εὐρίσκονται ἐν αὐταῖς κτήματα ἐνὸς ἑκατομμυρίου, δύο ἑκατομμ. καὶ τινα τριῶν ἑκατομμ. στρεμμάτων, ἐν ᾧ εἰς τὰς Πεδιναὶς χώρας ὑπάρχει πολλὰ μεγάλη ἡ ὑποδιαίρεσις τῶν ιδιοκτησιῶν· ὁ μέσος ὄρος τῶν ἐν αὐταῖς ιδιοκτησιῶν καταβαίνει εἰς 2000 στρέμματα· ὁ δούξ τοῦ Βουκλεύγγ (de Bucleugh) εἶναι ὁ μεγαλειέτερος γαιοκτῆμων τοῦ μέρους τούτου τῆς Σκωτίας. Τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ, Δαλκεϊθ, ὑφύεται ἐπὶ ἐνὸς τῶν ὠραιότερων γεωργικῶν τόπων. Οἱ λοιποὶ Σκῶτοι μεγιστάνες, ὡς οἱ δαῦκες τοῦ Σούθερλανδ (Southerland), τοῦ Ἀθόλ (Athol) καὶ τοῦ Ἀργύλ (d'Argyl), ὁ μαρκέσιος τοῦ Βρηδαλβάν (de Breadalbane) κλ. ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς γαῖας τῶν εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη. Ὅταν αἱ μεγάλαι αὗται περιουσίαι ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τὸν ὑπολογισμὸν, εὐρίσκομεν ὅτι τὰ τρία τέταρτα τῶν Σκώτων γαιοκτημῶνων ἔχουσι κατὰ μέσον ὄρον 10—12,000 φράγκων ἐτήσιον εἰσοδήμα ἰδιοκτησίας. Τὰ δύο τρίτα τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐδάφους, παράγοντα τὸ ἐν τρίτον περίπου τοῦ ὅλου τῆς ιδιοκτησίας εἰσοδήματος, εἶναι εἰς χεῖρας τῶν μεγάλων ιδιοκτητῶν. Τὸ ἐν τρίτον τῆς ἐπιφανείας, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον παράγει τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου εἰσοδήματος τῆς ιδιοκτησίας, ἀνήκει εἰς ἄλλην κατηγορίαν. Ἡ μικρὰ ιδιοκτησία, χωρὶς νὰ ᾔναι ὅλως διόλου ἄγνωστος, ἀπντᾷται ὅμως ὀλιγώτερον διακεχυμένη, ἢ παντοῦ ἀλλαχοῦ, ὀλιγώτερον καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας εἶναι εὐνοϊκὸν πρὸς τὴν μεγάλην ιδιοκτησίαν.

Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὴν γεωργίαν συμβαίνει σχεδὸν τὸ ἐναντίον· ἀριθμοῦνται 55 περίπου χιλιάδες ἐκμισθωτῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων πληρῶνει κατὰ μέσον ὄρον 2,250 περίπου φράγκα ἐνοίκιον εἰς τὸν ιδιοκτήτην. Ἐκ τούτου πληροφορεῖται πᾶς τις ὅτι ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ μᾶλλον ἡ μικρὰ, ἢ τοῦλάχιστον ἡ μεσαία γεωργία, ἢ ἡ μεγάλη, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἰδίῳ Ἀγγλίᾳ τὸ ποσὸν τοῦ μέσου ὄρου τῶν ἀγροικιῶν εἶναι διπλοῦν δηλ. 4,500 φράγκα ἐνοίκιον· ὑπάρχουσιν εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας ἀγροικίαι πολλῶν μυριάδων στρεμμάτων, ἀλλ' ὑπάρχουσι συγχρόνως πολλαὶ εἰς τὰς πεδιναὶς γαῖας αἵτινες δὲν εἶναι ἐκτάσεως μεγαλητέρας τῶν 258 στρεμμάτων. Ἐν τούτοις χιλιάδες στρεμμάτων ἐν ταῖς ἐρημίαις τῶν ἀρκτικῶν ὀρέων, δὲν ἀποφέρουσι συνήθως τόσα εἴτε εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν, εἴτε εἰς τὸν ιδιοκτήτην αὐτῶν, ὅσα

250 στρέμματα ἐν ταῖς πλουσίαις πεδιάσι τοῦ Ἐδεμβούργ καὶ τῆς Πέρθ.

Ὁ συνήθης τρόπος τῆς διοικήσεως τῶν κτημάτων εἶναι πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν καὶ ἐνιαῦσοι ἐκμισθώσεις εἰσὶν ἄγνωστοι, σχεδὸν δὲ ὅλοι οἱ ἐκμισθωταὶ ἔχουσι προθεσμίας δεκαεννέα ἐτῶν. Ἡ οὐσιώδης αὕτη διαφορὰ προέρχεται ἐκ διαφορῶν αἰτιῶν. Πρῶτον μὲν οἱ Σκῶτοι ἰδιοκτῆται θεωροῦσιν ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄγγλους σπουδαῖον τὸ νὰ ἔχωσι τοὺς ἐκμισθωτάς ὑποχειρίους διὰ νὰ ἐξασκῶσιν ἐπὶ τῆς ψήφου των ἀποφασιστικὴν ἐπιρροήν· τὰ κομματικὰ συμφέροντα καὶ αἱ πολιτικαὶ φιλοδοξίαι δὲν ἔχουσι παρ' αὐτοῖς, ὡς παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς, πολλὰ μεγάλην ζωηρότητα. Ἐπειτα δὲ ἡ ἀγροτικὴ ἀνάπτυξις τῆς Σκωτίας εἶναι πολὺ νεωτέρα, ἢ παράδοσις τῶν κατὰ *bovill* αὐτῶν ἐκμισθωτῶν δὲν ἔλαβε καιρὸν ν' ἀποκατασταθῇ παρ' αὐτοῖς καὶ ὁ καλῆτερος συνδυασμὸς, ἐκεῖνος τῶν μακροπροθέσμων ἐκμισθώσεων, ἐπεκράτησεν ἐνταῦθα ἐξ ἀρχῆς. Ἰδομεν ἤδη ὅτι αἱ ἐνιαῦσοι ἐκμισθώσεις δὲν ἐβλάψαν πολὺ τὴν ἀγροτικὴν εὐτυχίαν τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι ὁμῶς βέβαιον ὅτι, ἐὰν τὸ ἐναντίον σύστημα ἤθελεν εἰσαχθῇ, ἡ πρόοδος ἤθελεν εἶσθαι πολὺ μεγαλητέρα, τοῦθ' ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἐξάξωμεν ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῆς Σκωτίας, ἐνθα ἡ χρῆσις τῶν μακροπροθέσμων ἐκμισθώσεων ἐδημιούργησεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μεθ' ὅλην τὴν ἀρχέτυπον πτωχείαν καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν κατοίκων, κλάσιν ἐκμισθωτῶν ἴσην, ἂν ὅχι ἀνωτέραν, ἐκεῖνης τὴν ὁποίαν οἱ αἰῶνες ἐσχισμάτισαν ἐν Ἀγγλίᾳ.

Οἱ Σκῶτοι ἐκμισθωταί, τοσοῦτον γενικῶς ἄθλιοι πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, δὲν ἔχουσιν εἰσέτι τόσα κεφάλαια ὅσα καὶ οἱ Ἀγγλοι. Ἐν ᾧ τὸ τῆς ἐκμεταλλεύσεως κεφάλαιον εἶναι ἐν Ἀγγλίᾳ 30—40 φράγκα κατὰ στρέμμα, εὐρίσκεται 20—30 φρ. εἰς τὰς πεδινὰς γαίας καὶ 2—3 φρ. εἰς τὰς ὄρεινὰς χώρας τῆς Σκωτίας. Οἱ Σκῶτοι ἀναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν ταύτην διὰ μεγάλης οἰκονομίας καὶ διὰ τινος προσωπικῆς ἐργασίας, μᾶλλον ἐπιμόχθου καὶ μᾶλλον ἐπιμελοῦς. Οἱ ἐκμισθωταὶ ἐργάζονται γενικώτερον μόνοι καὶ οὕτω τὸ κεφάλαιόν των προβαίνει εἰς ταχυτέραν αὔξησιν. Ἐκτὸς ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ ὀλιγάρκεια εἶναι κληρονομικὴ, ἀλλὰ λαμβάνουσι μεγαλύτερον μέρος καὶ ἐκ τῆς διανομῆς τῶν προΐόντων. Ἐν ᾧ ἐν τῇ ἰδίᾳ Ἀγγλίᾳ τὸ κέρδος τοῦ ἐκμεταλλευτοῦ δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἡμισυ τοῦ τῆς ἰδιοκτησίας εἰσοδήματος, ἐν Σκωτίᾳ φθάνει συνήθως τὰ δύο τρίτα καὶ πλησιάζει μάλιστα νὰ ᾔναι ἴσον αὐτοῦ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ὅλως ἰδιόζον τῇ Σκωτίᾳ καὶ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν χαρακτηριστικῶν σημείων

τῆς ἀγροτικῆς αὐτῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀναλογία αὕτη, τοσοῦτον εὐνους πρὸς τὴν πρόοδον τῆς καλλιιεργείας, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς μακροπροθέσμους ἐκμισθώσεις, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς ιδιοκτῆτας νὰ ἔρχωνται τοσοῦτον συχνὰ εἰς τὴν διανομὴν τῶν καρπῶν ὅπως διὰ τῶν ἐνικυσίων ἐκμισθώσεων· πρέπει ἐπίσης ν' ἀποδοθῇ τιμὴ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς φρονήσεως τῶν Σκώτων ιδιοκτητῶν, οἵτινες ἔχοντες ὀλιγωτέρας ἀνάγκας πολυτελείας καὶ δαπανῶν, ἢ οἱ Ἀγγλοὶ ιδιοκτῆται, δύνανται νὰ ᾔναι ὀλιγώτερον ἀπαιτητικοὶ διὰ τὰ εἰσοδήματά των. Οὐσιωδῶς οὕτω πράττοντες (καὶ εὐτυχῶς τὸ ἐνόησαν κάλλιστα) πραγματοποιοῦσιν οἰκονομίαν διὰ τὸ μέλλον, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ πλοῦτος τοῦ γεωπόνου ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτον τῆς γῆς.

Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Σκωτικοῦ συστήματος ἐμφανίζεται προσέτι ὑπὸ διαφόρους ἄλλας μορφάς. Οὕτω δὲ ἔν τε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἱρλανδίᾳ ἡ κατοχὴ μιᾶς ἐκμισθώσεως θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ιδιοκτησία προσωπικὴ ἢ κινητὴ, καὶ ἐπομένως διαιρετὴ εἰς ἴσα μέρη μεταξὺ τῶν κληρονόμων ἀποδιώσαντός τινος ἀρχηγοῦ οἰκογενείας. Ἐν Σκωτίᾳ, ἡ κατοχὴ μιᾶς ἐκμισθώσεως θεωρεῖται ὡς ιδιοκτησία πραγματικὴ ἢ ἀκίνητος καὶ ὡς τοιαύτη ἀνήκουσα ὁλόκληρος εἰς τὸν πρωτότοκον, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι *ρόμιμον κληρονόμον* *heir at law*. Τὸ ἀντίθετον σύστημα ἔσχεν ἐν Ἱρλανδίᾳ καταστρεπτικὰς συνεπείας καὶ μολονότι δὲν εἶναι ἡ κυρία αἰτία τοῦ κακοῦ αὐτῆς, ὑπῆρξεν ὅμως ἐν τῶν κυριωτέρων ὀργάνων αὐτῆς. Τὸ Σκωτικὸν δίκαιον δὲν εἶχεν ἀκριβῶς ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ γενικεύσῃ ἐν τῷ τόπῳ τὴν μεγάλην γεωργίαν, διότι αὕτη ἀποτελεῖ μᾶλλον τὴν ἐξαιρέσιν καὶ οὐχὶ τὸν κανόνα, ἀλλὰ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' ἀναχαιτίσῃ μὲν τὴν μεγάλην αὐτῆς ὑποδιαίρεσιν, ν' ἀναπτύξῃ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς βιομηχανίας. Τὰ νεώτερα τέκνα ἐκάστου Σκώτου ἐκμισθωτοῦ γνωρίζουσιν ἐκ προοιμίων ὅτι οὐδὲν ἔχουσι δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἐκμισθώσεως τοῦ πατρὸς των, καὶ ζητοῦσιν ἀλλοχού τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεώς των. Καὶ πάλιν ὁ πρωτότοκος παρασκευάζεται πρωίμως εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τὴν κληρονομίαν ἥτις τὸν περιμένει καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ γόνιμον. Τοῦτο δὲ εἶναι νέα καὶ εὐφυστάτη ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίωματος τῆς πρωτοτοκίας εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἐδάφους. Ἡ φυσικὴ κίνησις ἥτις, εἰς τινὰ ἐν προόδῳ κοινωνίαν, ὀφείλει νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς γῆς καὶ φέρῃ πρὸς ἄλλας βιομηχανίας τὸ πλεονάζον τοῦ πληθυσμοῦ, ἐννοεῖται διὰ τοῦ νόμου τούτου, ἄνευ τοῦ ὁποίου, ἢ πρὸς

τὴν ὑποδιαίρεσιν τοῦ ἐδάφους κλίσις ἡδυνάτῳ νὰ ᾖναι μέγας κίνδυνος διὰ τὴν Σκωτίαν· τοῦτο ὅμως δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου αἱ ιδεαὶ καὶ αἱ συνθεταὶ τείνουσι μᾶλλον πρὸς τὴν ἀντίθετον ὑπερβολήν.

Ἐν ταῖς πλείσταῖς τῶν σκωτικῶν ἐκμισθώσεων, ἰδίως ὅταν πρόκηται περὶ ἀγροικιῶν καταλλήλων διὰ τὰ σιτηρὰ, τὸ ἐνοίκιον δὲν ὀρίζεται εἰς χρηματικὸν ποσὸν πληρωτέον, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, ἀλλὰ τοῦτο ποικίλλεται ἐν τῷ συνόλῳ ἢ ἐν μέρει, κατὰ τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ κέρδους, δηλ. ἀντιπροσωπεύει μίαν τακτικὴν εἰς εἶδος φορολογίαν, μεταβαλλομένην δὲ εἰς χρήματα κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀγοραίαν τιμὴν, μετ' ἐνδείξεως τοῦ ἀνωτάτου καὶ τοῦ κατωτάτου ὅρου, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ καταντήσωσιν ὑπέρτεροι κατὰ τὰ ἔτη τῆς σιτοδείας ἢ τῆς εὐφορίας· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἐκμισθωτὴς εἶναι ἐξησφαλισμένος ἐναντίον τῶν αἰφνιδίων εἰς τὰς τιμὰς τῶν ζωαρκειῶν καὶ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος μεταβολῶν. Ἡ συμφωνία αὕτη μεταδίδεται ὁσημέραι ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τελευταίας κρίσεως, καὶ θεωρεῖται ὡς πρόοδος ἐπὶ τοῦ παγίου εἰσοδήματος ἰδιοκτησίας.

Τέλος πάντων καταργοῦσιν ἐν Σκωτίᾳ ὅλα τὰ δῶρα, πᾶσαν ἔκτακτον δαπάνην γενομένην κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀγροικίᾳ εἰσοδὸν τοῦ ἐκμισθωτοῦ, πᾶσαν ἀποζημίωσιν πρὸς τὸν ἐξερχόμενον ἐκμισθωτὴν, τὸ ὅποιον ὀνομάζουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ *tenant right*. Θέλω ἐξετάσει περαιτέρω τὸ μέγα τοῦτο ζήτημα τῶν *tenant right* ὅταν ὁμιλήσω περὶ Ἰρλανδίας· ἀρκεῖ δὲ νὰ εἶπω ἐνταῦθα ὅτι ἡ περὶ τούτου γνώμη εἶναι ἤδη σχηματισμένη ἐν Σκωτίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ἀποφεύγουσι πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐπιφορτίσῃ μὲ βάρη ἀνωφελῆ τὸν ἐκμισθωτὴν ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκμισθωσιν καὶ νὰ ἐλαττώσωσιν οὕτω τὸ ὅποιον διαθέτει οὗτος κεφάλαιον. Ὡς ἐνιαύσιος ἐποχὴ τῆς ἀνανεώσεως τῶν ἐκμισθώσεων εἶναι προσδιωρισμένη ἡ ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς δηλ. ἐν τῇ εὐνοϊκωτέρᾳ ἐποχῇ, καθ' ἣν αἱ σποραὶ ἔχουσι καιρὸν νὰ γείνωσιν ἐν δέοντι καὶ καλῶς.

Πάντα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἐκμισθώσεων οὐδαμοῦ ἐγένοντο τὸ ἀντικείμενον σπουδῶν τοσοῦτον ἐμβριθῶς ὅσον ἐν Σκωτίᾳ, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἔβησαν οἱ Σκῶτοι εἰς τὴν τελειότητα.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡδυνήθησαν νὰ παραμελήσωσι τὴν περὶ τούτων ἔρευναν, διότι ὁ χρόνος καὶ ὁ γενικὸς πλοῦτος ἀντικατέστησαν

τὰ πάντα· ἀλλ' ἐν Σκωτία ἔνθα εἶχον ἀνάγκην νὰ τρέξωσι ταχέως καὶ ὅπου ἤρχισαν μὲ μικρὰ μέσα, ἐδέησε μέγaalως νὰ ἐνασχοληθῶσιν ἐμβριθῶς περὶ τῶν εὐνοϊκωτέρων διὰ τὴν αὕξησιν τῆς παραγωγῆς ὄρων. Τὸ πᾶν διευθύνθη πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν, πρὸς τὸν ἀπαρτισμὸν κεφαλαίων τῶν ἐκμισθωτῶν. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃ τις εἰς τὴν ἰδίως Ἀγγλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν Σκωτίαν διὰ νὰ ζητήσῃ πρότυπα, ὅταν σκέπτεται νὰ εἰσαῇ τὴν τακτικὴν ἐκμισθώσιν, εἰς τόπον ἐν ᾧ δὲν ὑπάρχει αὕτη καὶ νὰ μεταβάλλῃ ἀμαθεῖς καὶ πτωχοὺς γεωργούς, τοὺς κολίγους, τοὺς ὑπομισθίους ὑπηρέτας, εἰς ἐκμισθωτὰς εὐφυεῖς καὶ εὐπόρους. Τὸ Σκωτικὸν σύστημα δὲν ἀρέσκει εἰς ὅλους, διότι ἐπερείδεται ἐπὶ μεγάλης τινὸς σειρᾶς θυσιῶν ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν· μακροπρόθεσμοι ἐκμισθώσεις, μετρίασις τοῦ τῆς ἰδιοκτησίας εισοδήματος, πληρωμὴ εἰς εἶδος· τέλος πρέπει νὰ δίδῃ τις εἰς τὸν μηδὲν ἔχοντα γεωργὸν τὰ μέσα νὰ κερδίῃ κατὰ τι καὶ ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι αἱ θυσίαι αὗται ἐννοήθησαν λίαν καλῶς. Κατὰ μέσον ὅρον τὸ τῆς ἰδιοκτησίας εισόδημα εἶναι τοσοῦτον ὑψωμένον εἰς τὰ καλὰ μέρη τῆς Σκωτίας ὅσον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ· εἰς τινα μάλιστα μέρη ἀναβαίνει καὶ ἀνωτέρω τοῦ ἀγγλικοῦ, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἀγροικιῶν τούτων, ἄλλοτε τοσοῦτον πτωχόν, παρουσιάζει σήμερον εὐφρόσυνον καὶ ἐκπληκτικὴν ὄψιν εὐπορίας.

Εἰς τὴν ἐξαίρετον θεσμοθέτησιν τῶν ἐκμισθώσεων προσετέθη ἄλλη τις αἰτία προόδου, ἥτις δὲν ὑπάρχει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἥτις εἶναι τὸ καλλίτερον σύστημα ἐκ τῶν γνωστῶν μέσων τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν πιστωτικῶν καθιδρυμάτων.

Οἱ Ἀγγλοὶ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ποιοῦσι μεγάλην χρῆσιν τῶν πιστωτικῶν ὀργανισμῶν, καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς ὑπαρξίς τῶν ἀρχαίων τραπεζῶν ἀποτελεῖ ἐν τῶν στοιχείων τῆς δυνάμεώς των, ἀλλὰ κυρίως διότι εἶναι ἀρχαῖος ὁ ὀργανισμὸς τῶν τραπεζῶν τούτων ἀποδεικνύεται ἀτελής ὡς πρὸς πολλά. Ἡ ἀφθονία ὅμως τῶν παρ' αὐτοῖς κεφαλαίων ἀναπληροῖ κατὰ μέγα μέρος τὸ ἐλλεῖπον· ἄλλως τε ὑπάρχει ἐν Ἀγγλίᾳ τοσοῦτον μεγάλη θερμότης διὰ κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ διὰ τὰς δαπάνας τῆς πολυτελείας, ὥστε ἡδύνατο νὰ καταντήσῃ λίαν ἐπικίνδυνος μεγαλητέρα ἔκτασις τοῦ ὀργάνου τούτου, τοῦ τοσοῦτον δραστηρίου καὶ διὰ τὸ καλὸν καὶ διὰ τὸ κακόν. Ἐν Σκωτίᾳ, ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀκρίβεια, ἡ ἐγκράτεια, τὸ ὑπολογιστικὸν πνεῦμα, εἰσὶ προτερήματα τοσοῦτον ἐθνικά, ὥστε ἡδυνήθη νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐν

αὐτῇ εὐρύτατον σύστημα ἐμπορικῆς πίστεως καὶ ν' ἀποφέρῃ τοὺς λαμπροτέρους καρπούς. Δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀδιάφορον ὅτι ἡ Σκωτία εἶναι πατρὶς τοῦ Ἀδάμ Σμιθ· ὅλοι οἱ συμπατριῶται τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς εἰσὶ ποτισμένοι ἀπὸ τὸ σκεπτικὸν καὶ θετικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Οὐδαμοῦ ἀλλοχου γινώσκουσι καλῆτερα νὰ ὑπολογίζωσι τὰ πάντα. Αἱ Σκωτικαὶ τράπεζαι ὑπῆρχον ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σμιθ, αὐτὸς ὁ ἴδιος μάλιστα περιγράφει λεπτομερῶς τὸν μηχανισμόν αὐτῶν, καὶ αὐτὰς ὑπαινιττόμενος ἔκαμε τὴν τοσοῦτον συχνὰ ἐπαναλαμβάνομένην ταύτην σύγκρισιν. «Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, οἵτινες κυκλοφοροῦσιν ἐν τινι τόπῳ, δύνανται, λέγει, νὰ συγκριθῶσι πρὸς μέγαν δρόμον, ὅστις καίτοι συντελεῖ εἰς τὸ νὰ φθάνωσιν πρὸς τὴν ἀγορὰν τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ χόρτα, δὲν παράγει μόλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος· οὔτε ἓνα κόκκον σίτου· αἱ ἐργασίαι συννετῆς τραπεζῆς, ἀντιρροῦσιν ἐναερίων τινα ὁδὸν, βοηθοῦσι θαυμασιῶς τόπον τινὰ νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἐπιφάνειάν του εἰς λειμῶνας καὶ εἰς σιτοφόρους ἀγρούς καὶ ν' αὐξήσῃ οὕτω τὰ προϊόντα τῆς γῆς του.»

Ἰδοὺ δὲ εἰς τί συνίσταται ὁ ὀργανισμὸς τῶν τραπεζῶν τῆς Σκωτίας· ὑπάρχουσιν ἐν συνόλῳ δεκαοκτὼ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπτὰ ἔχουσι κεφάλαιον πλεόν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν, (29 ἑκατομμύρια δραχμῶν), καὶ ἐδρεύουσιν εἰς τὰς σημαντικωτέρας πόλεις, καλύπτουσαι διὰ τῶν κλάδων τῶν ὁλόκληρον τὴν χώραν· δὲν ὑπάρχει περιοχὴ, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ᾖ, ἥτις νὰ μὴ ἔχῃ ἐν τοῦλάχιστον πρακτορεῖον τραπεζικόν· ἀριθμοῦνται τετρακόσια περίπου τοιαῦτα πρακτορεῖα, διεσπαρμένα καθ' ὅλην τὴν Σκωτίαν, ἥτοι ἀνὰ ἓν εἰς ἑξ' χιλιάδας ψυχῶν· ἐν Γαλλίᾳ ἔπρεπε νὰ συστηθῶσιν ἑξ' χιλιάδες τοιούτων πρακτορείων διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀναλογία πρὸς τὰ τῆς Σκωτίας. Αἱ τράπεζαι αὗται θέτουσιν ὅλαι εἰς κυκλοφορίαν χαρτονόμισμα, πληρωτέον τῇ ἐμφανίσει τοῖς μετρητοῖς, λαμβανόμενον δὲ μὲ τόσῃ ἐμπιστοσύνην, ὥστε σήμερον ὅλος ὁ κόσμος προτιμᾷ τὰ χαρτονομίσματα τῶν τοιούτων τραπεζῶν ἀπὸ τὸ μεταλλικόν, καὶ δι' αὐτὰς τὰς ἐλαχίστας πληρωμάς. Τὸ κυρίως νόμισμα σχεδὸν ἀπεκλείσθη τῆς κυκλοφορίας· ὑποθέτουσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν ὅλῃ τῇ Σκωτίᾳ πλεόν τῶν 10—12 ἑκατομμυρίων φράγκων νόμισμα μεταλλικόν. Ὅσον καὶ ἂν ᾖ, προωδευμένη ἡ Ἀγγλία δὲν ἐφθασεν ὅμως εἰσεῖτι εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον, οὔτε διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τραπεζῶν τῆς; οὔτε διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν ὁποίαν ἐμπνέουσιν αὗται.

Οὐδέποτε εἶδον ἐν Σκωτία τὰς αἰφνιδίους ἐκείνας ἀπαιτήσεις τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν τραπεζικῶν γραμματίων τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσιν *ἐπιδρομὴν* κατὰ τῶν τραπεζῶν *run on the bank*, τοσοῦτον συχνὰς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Ἰρλανδίᾳ· ἐκτὸς τῆς συνηθείας, ἥτις ἔχει μεγάλην δύναμιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἥτις ὅταν σημεῖόν τι ᾗναι γενικῶς παραδεδεγμένον εἰς τὰς ἡμερουσίους συναλλαγὰς, συντηρεῖ πάντοτε τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Ἐκτὸς τῆς διακρινούσης τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα ἀταραξίας, ἥτις δὲν ἀφίεται εὐκόλως νὰ ἐκφοβίζηται, ἡ θαυμασία αὕτη ἀσφάλεια ἔχει καὶ βάσεις ἐδραιωτάτας· διότι κατὰ τὸν ἀγγλικὸν νόμον ὅχι μόνον ὅλοι οἱ μέτοχοι τραπεζῆς τινὸς εἰσὶν ἀλληλέγγυοι ἐγγυηταὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς τραπεζῆς μέχρι τοῦ ὅλου τῆς προσωπικῆς αὐτῶν περιουσίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν γραμματίων περιωρίσθη μὲν ἀπὸ τοῦ 1845 διὰ νόμου, πρὶν δὲ τοῦ 1845 διὰ τῆς συνηθείας, εἰς τὸ τρίτον μόνον τοῦ ὅλου κεφαλαίου, (ἐκτὸς μόνον ὅταν προστεθῇ ἄλλη παρακαταθήκη εἰς νόμισμα πάντοτε διαθέσιμον, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει τὸ περιπλέον ἐκδοθὲν ποσὸν τῶν τραπεζικῶν γραμματίων)· καὶ ἐπειδὴ αἱ τράπεζαι εἰσὶν ὑποχρεωμέναι νὰ ἐξοφλῶσι τοὺς μεταξὺ των λ/σμοὺς δις τῆς ἐβδομάδος, τὰ ἐν τῇ ἐμφανίσει γραμματίᾳ των ἐξασκοῦσι τοιαύτην ἀμοιβαίαν ἐξέλεξιν, ἥτις καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν ὑπερβάλλουσαν ἐκδοσιν αὐτῶν.

Ἀρῶν ἅπαξ ἡ πίστις αὐτῶν ἐστερεώθη οὕτως, ἡ χρῆσις τὴν ὁποίαν ποιοῦσιν αὐτῆς ἀπεδείχθη ὡφελιμωτάτη· αὗται δέχονται πᾶσαν παρακαταθήκην ποσότητος ἀνωτέρας τῶν 250 φράγκων, καίτοι δὲ ἡ ποσότης αὕτη δύναται νὰ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν καταθετῶν ὅταν θέλωσι, πληρόνουσι μόνον τοῦτο αἱ τράπεζαι τόκον δι' αὐτὰ 2 καὶ ἡμισυ ἕως 3 τοῖς 0/0· ἐπικρατεῖ δὲ γενικὴ συνήθεια νὰ μὴ βαστῶσι παρ' ἐαυτοῖς χρήματα, ἀλλ' ἔχουσι πάντες ἀνοικτὸν λογαριασμὸν ἐν τῇ πλησιεστέρᾳ τράπεζῃ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕκαστος καταθέτει καὶ λαμβάνει ἀναλόγως τῶν δαπανῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ. Δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ τις πόσον ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι εὐνοϊκὴ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς οικονομίας ὅλων τῶν κλάσεων τῆς κοινωνίας ἐκείνης. Οἱ ὑπηρεταὶ καὶ οἱ ἐργάται ἔχουσιν ὡσαύτως τὸν ἀνοικτὸν λογαριασμὸν των ἐν τῇ τράπεζῃ, ὡς καὶ οἱ κύριοι αὐτῶν, ἅμα ὡς δυνήθῃσι νὰ συνάξωσι 10 λίρας στερλίνας.

Τὸ σύνθημα πλεόνασμα τῶν ἀνοικτῶν τούτων λογαριασμῶν δὲν μένει ἀδρανὲς, διότι αἱ τράπεζαι τὸ δανείζουσι πρὸς ἐκείνους οἱ-

τινες παρουσιάζουσιν ἀρκούσας ἐγγυήσεις, πρὸς 4 ἢ 5 τοῖς 0/0. Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν προεξοφλήσεων τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγμάτων, πᾶς ἄνθρωπος, γνωστὸς ὡς εὐφυῆς, ἐργατικὸς καὶ τίμιος, παρουσιάζομενος εἰς τὴν τράπεζαν συνωδευμένος ὑπὸ ἀξιοχρέων ἐγγυητῶν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνοιξιν πιστώσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν ὁποίαν ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην· τοῦτο δὲ ὀνομάζουσι ταμειυτηρίου λογαριασμόν. Αἱ πιστώσεις αὗται δι' ὅλην τὴν Σκωτίαν ἀναβαίνουσιν εἰς 100—150 ἑκατομμύρια φράγκων· οἱ λαμβάνοντες καταβάλλουσιν ὅλας τῶν τὰς προσπαθείας εἰς τὸ ν' ἀποτίωσιν ἐμπροσθέντως τὰ ὀφειλόμενα, οἱ δὲ ἐγγυηταὶ φροντίζουσι νὰ ἐπιτηρώσιν αὐτοὺς, καὶ οὕτω τὸ προσωπικὸν τῶν ὀφειλετῶν τούτων ἀλλάζει ἀδιαλείπτως· ἀλλ' ἡ ποσότης αὕτη τῶν 100—150 ἑκατομμυρίων φράγκων, διανεμομένη εἰς ὅλους ὅσοι ἀρχίζουσι τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν μὲ μικρὸν κεφάλαιον, ἐπήνεγκε τὰς εὐτυχεστέρας συνεπειάς ἐπὶ τῆς βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς ἀναπτύξεως, καὶ τοσοῦτον ἐπιτυχῆς ἀποδεικνύεται ἡ ἐκλογή τῶν τραπεζῶν ὡς πρὸς τὰ ἄτομα ἐκεῖνα πρὸς ἃ χορηγοῦσιν αὗται τὰς πιστώσεις τῶν, ὥστε ὀλίγοι μεταξὺ τῶν πιστουμένων ἐλλείπουσιν ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών των.

Ὁ θαυμάσιος οὗτος μηχανισμὸς παράγει ἀπίστευτον εὐκολίαν εἰς τὰς συναλλαγάς· αἱ ὅπως οὖν σημαντικαὶ πωλήσεις καὶ αἱ ἀγοραὶ συμφηφίζονται δι' ἀπλῶν ἐγγράφων μεταβιβάσεων καὶ ἐκδοσὶς μικρᾶς ποσότητος τραπεζικῶν γραμματίων ἀρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς δραστηριωτάτης ταύτης κυκλοφορίας. Ἡ γεωργία ὠφελεῖται ἐκ ταύτης, ὡς καὶ ἡ βιομηχανία· δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ χρήματα δὲν λείπουσι ποτὲ, κατὰ τινὰ εὐλογον ἀναλογίαν, οὔτε εἰς τὰς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις οὔτε εἰς τὴν γεωργικὴν βιομηχανίαν. Ἐκαστος θεωρεῖ τιμὴν του νὰ μὴ καταχρασθῇ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης τῶν τραπεζῶν καὶ τοῦτο διατηρεῖ τὴν γενικὴν πίστιν ἄλλως τε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γνωρίζονται μεταξὺ τῶν εἰς τὰς μικρὰς ταύτας κωμοπόλεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἴδιον δανειστικὸν κατάστημα, καὶ τὰ πάντα γίνονται ἐν τῷ φανερῷ καὶ ὑπὸ τὴν κοινὴν καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίβλεψιν. Ὅταν ἐκμισθωτὴς τις δανείζεται εἰς τὴν τράπεζαν, εἶναι γνωστὴ εἰς ὅλους ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν δανεῖζεται· αἱ τράπεζαι αὗται δανεῖζουσι καὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ, ἀλλὰ σπανίως καὶ πάντοτε εἰς μικρὰς προθεσμίας, καίτοι ἐξασφαλίζονται ἀρκούντως ἀπὸ τὰς αὐστηρὰς διατυπώσεις τῆς ἀγγλικῆς ὑποθήκης, ἥτις εἰναι ἰσχυρὰ ὡς ἡ ἐν Γαλλίᾳ καταναγκαστικὴ ἐκποίησης. Τὰ ὑποθηκικά δά-

νεια παρέχουσιν ὀλιγωτέραν ἄμεσον ὠφελιμότητα πρὸς τὴν γεωργίαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Σκωτίᾳ, ἢ ἐν Γαλλίᾳ, διότι ἐκεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς εἶναι ὅλως χωρισμένη ἀπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν. ἔχουσι μολοντοῦτο καὶ ταῦτα τὴν σπουδαιότητά των ἐξ αἰτίας τῶν προκαταβολῶν τὰς ὁποίας ὁ ἰδιοκτῆτης εὐρίσκεται συχνά ὑποχρεωμένος νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὰς βελτιώσεις τῶν κτημάτων του καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην ἢ οἰανδήποτε ἄλλην, τὰ χρήματα ἀφθονοῦσι καὶ δανεῖζονται ὑπὸ καλοὺς ὅρους. Ἰδίως δὲ αἱ ἐν τῷ Ἡνωμένῳ Βασιλείῳ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι τῆς ζωῆς δανεῖζουσιν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ ὑποθήκῃ τὰ κεφάλαιά των.

Συγχρόνως δὲ ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ διασπαρῶσιν αἱ παντὸς εἶδους καλὰ καλλιεργητικαὶ μέθοδοι εἰσὶν ἐν χρήσει ἐν Σκωτίᾳ, τοῦλάχιστον ὅσον καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ ἐταιρία τῆς γεωργίας τῆς Σκωτίας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1784, καὶ προηγήθη τῆς συστάσεως τῆς βασιλικῆς ἐταιρίας τῆς γεωργίας τῆς Ἀγγλίας κατὰ ἡμισυ αἰῶνα· σύγκειται δὲ αὕτη ἐκ 3000 μελῶν, ἡ ἐτησίᾳ συνδρομὴ τῶν ὁποίων εἶναι 30 φράγκα καὶ δύναται νὰ ἐξαγορασθῇ διὰ μιᾶς μόνης πληρωμῆς, διαφόρου κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκ 200 --- 300 φράγκων. Ὁ νῦν πρόεδρος τῆς ἐταιρίας ταύτης εἶναι ὁ δούξ τοῦ Ρόξβούργ (Roxburg), οἱ δὲ δούκες Βουκλεύγγ (Bucleugh), τοῦ Σουθερλάνδ, τοῦ Ἀμιλτὸν, τοῦ Μοντροῦ ἐξεπλήρωσαν διαδοχικῶς τὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου, ἀντιπρόεδροι δὲ εἰσὶν οἱ λόρδοι Ἀβερδὴν, Βρηδαλβάν, Δαλαουζί, Δούγλας κλ. Ἡ ἐταιρία διανέμει κατ' ἔτος πολλὰ βραβεῖα διαφόρων κλάσεων εἰς τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις καθ' ἃς διαγωνίζονται αἱ γεωργικαὶ μέθοδοι, αἱ εἰδικαὶ καλλιέργειαι, δένδρα καὶ δενδροφυτεῖαι, α. μέθοδοι τῶν ἐκχερσώσεων τῶν ἀκαλλιεργήτων γαιῶν, αἱ γεωργικαὶ μηχαναί, κτήνη παντὸς εἶδους, τὰ προϊόντα τῆς γαλακτοουργίας, σχέδια ἀγροτικῶν κατοικιῶν, κλ. οἱ διαγωνισμοὶ οὗτοι ἀτοπερατοῦνται συνήθως διὰ τινος μεγάλου συμποσίου ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ τῆς τελευταίας τάξεως ἐκμισθωτὴς δύναται νὰ καθήσῃ πλησίον τοῦ ἐπισημοτέρου ἀριστοκράτου, καὶ ἔχουσι τὰ συμπόσια ταῦτα τοσαύτην φήμην ὅσον καὶ ἐκεῖνα τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἐταιρία αὕτη ἔχει ἐν Ἐδιμβούργ ἀγροτικὸν μουσεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουσι τὰ πρότυπα ὅλων τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐν χρήσει ἐργαλείων, δείγματα ὅλων τῶν καλλιεργουμένων δημητριακῶν καρπῶν, ὁμοιώματα ἰκριβῆ τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ διαγωνισμοῦ βραβευθέντων ζώων. Ὁ μέγας σιτέμπορος (marchand grainetier), Κ. Πέτρος Λάσσον ἔχει τὸ ὠραιότερον κατὰ στήμα ἀφ' ὅσα ὑπάρχουσι τοῦ εἶδους τούτου. Πάντες ἐθαύ-

μασαν τὴν τῷ ὄντι μοναδικὴν συλλογὴν τῶν δημοτικῶν καρπῶν τὴν ὁποίαν ἐπεμψεν εἰς τὴν κατὰ τὸ 1851 παγκόσμιον ἔκθεσιν.

Εἰδικαὶ ἐφημερίδες, μικρὰ βιβλία εὐθηνά, τοπικαὶ συναθροίσεις τοῦ λαοῦ, διδασκαλῖαι μαθημάτων διὰ συνεισφορᾶς πολλαπλασιάζουσιν, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, τὰ μέσα τῆς μεταδόσεως τῶν ὀρθῶν ἰδεῶν· μέγα δὲ μαρτύριον τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται ἐν Σκωτίᾳ εἰς τὰς σπουδὰς ταύτας, εἶναι ἡ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούρ σύστασις εἰδικῆς ἑδρας τῆς γεωργίας, κατεχομένης ἀπὸ τοῦ 1853 ὑπὸ τοῦ περιφήμου Δαβὶδ Λόβ (David Low).

Ὅλαι αὗται αἱ ἐναρμόνισαι, ὅσον ισχυραὶ καὶ ἀν ἦναι, δὲν ἤθελον ἀρκέσει βεβαίως νὰ ἐξηγήτωσι τὴν θαυμασίαν προόδον τῆς σκωτικῆς γεωργίας, διότι αὗται ὑπῆρξαν τὰ ὄργανα, καὶ οὐχὶ αἱ αἰτίαι τῆς προόδου ταύτης· αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι αὐτῆς εἰσὶν αἱ αὗται ὡς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ· καὶ ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὑπῆρξαν ταχύτερα, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι αὗται παρήχθησαν διαμειᾶς καὶ οὐχὶ βραχυδρόν. Εἰσὶ δὲ αὗται ὁ βιομηχανικὸς πλοῦτος καὶ αἱ ἐλεύθεραι θεσμοθεσίαι.

Ἐὰν ἡ ἱστορία τῆς βιομηχανίας τῆς Ἀγγλίας διατελῇ θαυμασμοῦ ἀξία, τί πρέπει νὰ εἴπῃ τις περὶ τῆς σκωτικῆς βιομηχανίας; Ἐν μόνον παράδειγμα ἀρκεῖ ὅπως κρίνωμεν περὶ αὐτῆς. Ὁ πληθυσμὸς τῶν κομητειῶν τοῦ Λανάρκ (Lanark) καὶ Ρανφρέβ (Renfrew), αἵτινες εἰσὶν ἡ κυριωτέρα ἑδρα τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς δραστηριότητος, ἐν διαστήματι ἑκατὸν ἐτῶν ἐξ 100,000 ψυχῶν ἀνέβη εἰς 600,000! μόνη δὲ ἡ πόλις Γλασκῶβ (Glasgow) ἐξ 20,000 κατοίκων ἀριθμεῖ σήμερον πλεόν τῶν 400,000! Ἡ κοιλάς τῆς Κλύδης (Clyde), ἄλλοτε ὅλως ἔρημος ἀμιλλᾶται σήμερον πρὸς τὴν πλουσίαν κομητείαν τοῦ Λαγκάστρ διὰ τῶν ἀνθρακωρυχείων τῆς, τῶν βιομηχανικῶν τῆς καταστημάτων παντὸς εἶδους, καὶ διὰ τῆς μεγίστης ναυτιλιακῆς κινήσεως. Ὁ μὲν σπόρος τόσοῦ πλούτου ὑπῆρχε βεβαίως κατὰ τὸ 1750, ἀλλὰ τὰ ἀγγλικά κεφάλαια, βοηθούμενα ἀπὸ τὸ ἐργατικὸν καὶ ὀλιγαρχικὸν τῶν Σκώτων, μετέβαλον εἰς τοιοῦτον τρόπον ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν τὴν ἔρημον καὶ ἄγονον ταύτην γῆν· μέγα καὶ καταπειστικὸν τοῦτο παράδειγμα περὶ τοῦ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ, διὰ τόπον πτωχὸν καὶ στερούμενον βιομηχανίας, ὁ προσεταιρισμὸς αὐτοῦ μετὰ τόπου πλουσίου καὶ βιομηχάνου ἤδη. Ἐν ὅσῳ ἡ Σκωτία ἔμνευε χωρισμένη ἀπὸ τὴν

Ἀγγλίαν καὶ ἐγκαταλειμμένα εἰς τὰς ἰδίαις δυνάμεις, ἐξ ἧς ζῶν φυτολογικὴν ἀλλ' ἅμα ὡς εἰσῆχθησαν αὐτῇ τὰ κεφάλαια καὶ τὰ παραδείγματα τῆς ἰσχυρᾶς γείτονός της ἔλαβεν ἀμέσως ὁρμὴν ἀπαράμιλλον πρὸς τὴν πρόοδον.

Τὴν βιομηχανικὴν ταύτην ὁρμὴν παρηκολούθησεν, ὡς παντοῦ, ἀνάλογος γεωργικὴ πρόοδος. Ἐπειδὴ, καθ' ὅσον τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα πολλαπλασιάζουσι τοὺς εἰς αὐτὰ ἐργαζομένους ἀνθρώπους καὶ αὐξάνουσι τὰ ἡμερομίσθια αὐτῶν, κατὰ τοσοῦτον ἡ γεωργία καταβάλλει νέας προσπάθειας διὰ νὰ διαθρέψῃ τὸν ἀδιαλείπτως αὐξανόμενον τοῦτον πληθυσμόν. Ἐν τόπῳ τοσοῦτον μικρῷ, ὡς ἡ Σκωτία, ἀρκεῖ μέρος τι καλῶς κατωκημένον ὡς τὸ Γλασκῶβ καὶ τὰ παραρτήματά του ὅπως φέρῃ ἐπαισθητὴν ζήτησιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ἐκτὸς τούτου ἡ ἔνωσις τῶν δύο τούτων τόπων, ἕνεκα τῆς ὁποίας κυρίως ἐπλούτισε κατ' ἀρχὰς ἡ σκωτικὴ γεωργία, ἠνέωξε καὶ εἰς τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς Σκωτίας τὴν παμμεγίστην ἀγορὰν αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας. Ἔτι καὶ σήμερον, μεθ' ὅλην τὴν τοπικὴν κατανάλωσιν, γίνεται μέγα ἐμπόριον ἐξαγωγῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῆς Σκωτίας εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀγοράς.

Ἐκ τῶν λειμῶνων τοῦ Γκαλλοβιάυ καὶ τοῦ Φορφερσιιάϊρ καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῶν Ὀρεινῶν χωρῶν, κατὰβαίνουνσι κατ' ἔτος χιλιάδες νέων κτηνῶν τὰ ὅποια μεταφέρονται εἰς τὰς δυτικὰς χορτοφόρους χώρας διὰ νὰ αὐξήσωσι καὶ παχυνθῶσι· καὶ βλέπει τις ἐκάστοτε φθάνοντας μέχρι τῶν ἀγορῶν τοῦ Λονδίνου, ἐν αἷς εἰσιν ἐπιζήτητοι διὰ τὴν ποιότητα τοῦ κρέατός των, τοὺς βόας τῶν vest higlands μετρίχας κατσαράς, τοὺς μαύρους βόας τῶν Ἀγγιους, τοὺς ἀκεράτους βόας τοῦ Γκαλλοβιάυ, λίαν εὐδιακρίτους ἐκ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν χαρακτήρων, ὡς ἔρχονται εἰς μεγάλας ἀγέλας, προωρισμένοι διὰ τὰ σφαγεῖα τῶν Παρισίων, οἱ ἐρυθρότριχες βόες τῆς Ὠβέρνης, οἱ λευκότριχες τοῦ Σιαρολέ, οἱ μαυροῦδροι τῆς Βανδέας, οἱ κοκκινότριχες τοῦ Λιμουζέν, οἵτινες εὐκόλως ἀναγνωρίζονται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ποικιλοχρῶν φυλῶν τῆς Νορμανδίας καὶ τῆς Βρεττανίας. Ἡ Σκωτία στέλλει πρὸς τούτοις εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέγα μέρος τοῦ ἐν αὐτῇ παραγομένου σίτου καὶ διατηρεῖ μόνον τὴν βρώμην καὶ τὴν κριθὴν πρὸς ἰδίαν κατανάλωσιν. Οὕτω δὲ ἐν διαστήματι ἑκατὸν ἐτῶν ἐξήγαγε καὶ ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν προϊόντα ἀξίας πολλῶν δισεκατομμυρίων.

Ἀλλὰ τὸ ὠραιότερον δῶρον τὸ ὁποῖον ἡ Ἀγγλία ἔδωκε πρὸς τὴν Σκωτίαν, ἐνώσασα αὐτὴν εἰς ἑαυτήν, εἶναι τὸ συνταγματικὸν σύστημα καὶ τὸ πολιτικὸν τῆς πνεύμα, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ ὅλα τ' ἄλλα.

Ἡ Σκωτία ἦτο μέχρι τοῦ 1750 ἡ ἀκρόπολις τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος καὶ ἤρχισε ν' ἀνοίγῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιουλλοδέν (Culloden)· ἀλλὰ τὸ αἶσθημα καλητέρας τάξεως πραγμάτων ἔκαμε τοσοῦτον ταχείας προόδους ἐν αὐτῇ ὥς μετὰ πεντήκοντα ἔτη οὐδὲν μέρος τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἦτο μᾶλλον αὐτοῦ προσκολλημένον καὶ ἀρρωστωμένον εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀννόβερ, ἣτις προσωποποιεῖ ἐν ἑαυτῇ τὴν τῶν νεωτέρων χρόνων ἐλευθερίαν. Ὁ λαὸς οὗτος, ὁ τοσοῦτον πιστὸς εἰς τὰς ἱεραρχικάς του παραδόσεις, εὐρέθη αἴφνης εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους τῶν Ἀγγλων, ικανότατος δὲ ὢν εἰς τὸ νὰ ἐννοῇ τὰ ἀγαθὰ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτοκυβερνήσεως, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον ἐβάδισεν ἔμπρὸς ὅσον οὔτε αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ Ἀγγλία. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι κατὰ τοῦτο ἡ Σκωτία εἶναι ἡ τελειοποιημένη Ἀγγλία.

Οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης ἡ κυβερνητικὴ καὶ διοικητικὴ μηχανὴ εἶναι ἀπλουστέρα καὶ πρέπει νὰ ὑπάγῃ τις εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ νὰ εὕρῃ ὁμοίαν ἀπλότητα. Ἡ διοικητικὴ συγκέντρωσις, ἡ τοσοῦτον ἐξυφουμένη μέθοδος αὕτη, ἣτις φορολογεῖ τὰ τρία τέταρτα τῆς Γαλλίας πρὸς ὄφελος τοῦ ἐτέρου τετάρτου, καὶ ἣτις καταπνίγει παντοῦ τὴν ἰδιωτικὴν ἢ τοπικὴν πρωτοβουλίαν, εἶναι ὅλως ἄγνωστος ἐν Σκωτίᾳ. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἰσὶν ὅλως εὐάριθμοι, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἄμισθοι. Οὐδεμίᾳ κατάχρησις ἐξ ἐκείνων, αἵτινες διαιωνίσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τῆς ἰσχύος τῆς συνηθείας, ἠδυνήθη νὰ ἐγκλιματισθῇ ἐν Σκωτίᾳ. Ἡ ἐθνικὴ ἐκκλήσια, τῆς ὁποίας ἡ διατήρησις ἀπορρόφᾷ, ἐν τῷ ὑπολοίπῳ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου φόρους πλέον τῶν 200 ἑκατομμυρίων δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ. Οἱ φόροι τῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν κομητειῶν ἡλαττώθησαν εἰς τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Ὁ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἔρανος, ἐσχάτως ἤδη εἰσαχθεὶς, ἔλαβε μικρὰν ἀνάπτυξιν καὶ διὰ νὰ εἴπῃ τις τὸ πᾶν ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὸ ποσὸν τῶν φόρων παντὸς εἶδους, τῶν πληρονομένων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ἐδάφους, ὅστις φθάνει ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς δύο καὶ ἡμισυ φράγκα κατὰ στρέμμα, μόλις φθάνει τὰ 16 λεπτά κατὰ στρέμμα ἐν Σκωτίᾳ. Καὶ αὐτὸς ὁ ἔγγειος φόρος (income-tax) εἰσπράττεται

μετὰ μεγάλων προφυλάξεων· ὁ φόρος οὗτος ἀναβαίνει εἰς τὸ ποσὸν τῶν 500,000 λιρῶν στερλίνων, ἐν ᾧ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ προῖον αὐτοῦ εἶναι δεκάκις μεγαλῆτερον.

Αἱ ὠφέλιμοι δαπάναι, τὰς ὁποίας οἱ φόροι διατρέφουσιν ἀλλαχοῦ, δὲν εἶναι ἐν τούτοις παρημελημένοι ἐν Σκωτίᾳ. Ἡ Ἀγγλία ἀναλαμβάνει τὰς πολυδαπανωτέρας, ὡς π. χ. τὴν συντήρησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τὴν σύστασιν τῶν στρατηγικῶν ὁδῶν. Ἡ Σκωτία εἶναι ἐν μεγάλῳ ὅ,τι ἡ νῆσος Γερσεῦ εἶναι ἐν μικρῷ· ἀπηλλαγμένη τῶν φροντίδων τῆς ἐθνικῆς ὑπερασπίσεως (ἥτις τυγχάνει οὔσα συγχρόνως τὸ μεγαλῆτερον συμφέρον καὶ τὸ ἐπαχθέστερον βάρος τῶν λαῶν) δύναται αὕτη νὰ καθιερῇ ὅλους αὐτῆς τοὺς πόρους εἰς ἀνάπτυξιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐτυχίας της. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς τάξεως καὶ τῆς οἰκονομίας, τὸ ὁποῖον ἕκαστος φέρει εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἰδίων ὑποθέσεων, μεταβαίνει καὶ εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν δημοσίων χρημάτων· κατορθώνουσι δὲ ἐν Σκωτίᾳ περισσότερα ἔργα μὲ μικρὰ χρηματικὰ μέσα παρ' ὅσα ἀλλαχοῦ μὲ ἑκατοντάκις μεγαλῆτερα. Ὅ,τι δὲ ὁ φόρος δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ, τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τὸ κατορθώνει καλῆτερα, ταχύτερα καὶ εὐθηνότερα. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη εὐρίσκεται ἐκεῖ ἐν τῇ κοιτίδι αὐτῆς, αἱ νοθεσίαι αὐτῆς εὐρίσκουσιν ἐκεῖ φυσικῶς τὴν μᾶλλον ἄμεσον καὶ πληρεστάτην ἐφαρμογὴν των. Ὁ Σκῶτος δὲν σκέπτεται ποτὲ πῶς νὰ ζητήσῃ συνδρομὴν ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἢ ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες ἔχουσι τὸ αὐτὸ μετ' αὐτοῦ συμφέρον· δὲν χάνει τὸν καιρὸν του εἰς ταραχὰς καὶ προσπάθειαι ἀνωφελεῖς. Δὲν ἔχει τίποτε νὰ ζητήσῃ, διὰ τίποτε νὰ παρακαλέσῃ. Ὅλος ἐκδοτός εἰς τὰς ὑποθέσεις του, τὰς διευθύνει καλῶς, διότι οὐδὲν παρεμποδίζει τὴν ἐνέργειάν του, ἢ τὸν ἀποτρέπει ἀπ' αὐτῆς. Δὲν ὑπάρχουσι παρ' αὐτοῖς αἱ ἀντιζηλῖαι ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἡ φιλοδοξία γεννᾷ. Ἐκαστος ζῇ κατὰ τὴν ἀρεσκειάν του ἐντὸς τῆς οἰκίας του, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ζητῇ νὰ διορθώσῃ τὰς ὑποθέσεις τοῦ γείτονός του, καὶ ὅταν ἔχωσιν ἀνάγκην ἀμοιβαίας βοήθειας, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει συχνά, συνεννοοῦνται κάλλιστα μεταξὺ των, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς κοινῆς ὠφελείας. Ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ τόπῳ τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων ψυχῶν, ἡ ἀλληλεγγύη τῶν συμφερόντων, ἡ θεμελιώδης αὕτη ἀλήθεια τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη καταβάλλει τόσους κόπους μόνον διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ νοητὴν ἀλλαχοῦ,

υπάρχει πασιφανής και ἐπαισθητὴ εἰς ὅλους τοὺς Σκώτους· Ὀλόκληρος ἡ Σκωτία ἀποτελεῖ, τρόπον τινά, μίαν οἰκογένειαν.

Ταῦτα τις ἔχων ὑπ' ὄψιν δύναται νὰ ἐκπλαγῇ, ὅτι ἡ γεωργία ὠφελήθη τοσοῦτον ἀπὸ τὴν συρροὴν τοσοῦτων εὐναϊκῶν καὶ περιστάσεων ; Αἱ πρόοδοι τῆς γεωργίας ὑπῆρξαν ἰδίως ἐκτακταὶ ἀπὸ τοῦ 1750 μέχρι τοῦ 1815, δηλ. καθ' ὃν χρόνον αἱ συνηνημέναι αὗται περιστάσεις εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐπενεργῶσι μετὰ τινος ἐντάσεως. Ἡ ἀγγλικὴ ἀγορὰ ἐδείχθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀπέραντος· ὁ σῖτος καὶ τὸ κρέας ἀνέβησαν ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τιμὰς ἐξαισίας, αἵτινες, εἰς τόπον νέον ὡς ἡ Σκωτία, δὲν ἔλλειψαν νὰ δώσωσι μεγίστην ὠθησιν εἰς τὴν παραγωγὴν.

Ἐὰν ᾖναι ἀληθές, ὡς λέγει ὁ Ρικάρδος, ὅτι μικρά τις ποσότης κεφαλαίου, ἐνασχολουμένη εἰς γῆν παρθένον ἀρκεῖ ὅπως ἀποφέρῃ καρποὺς πολὺ περισσοτέρους παρ' ὅσους ἡ ἀδιαλείπτως αὐξάνουσα ποσότης τούτου δύναται νὰ δημιουργήσῃ διὰ τοῦ χρόνου, τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο ἀξίωμα, ἐπραγματοποιήθη πληρέστατα τότε. Εἶδον τὸ εἰσόδημα γαιῶν τινων νὰ δεκαπλασιασθῇ ἐν τῷ διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν. Ἡ κοινὴ εὐπορία ἠὔξησε συγχρόνως εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε κατὰ τὸ λέγειν περιγητοῦ τινος, τοῦ Σιμόνδου, ὅστις ἐπεσκέφθη τὸ Ἐδιμβούργον κατὰ τὸ 1810, ἐδείκνυσεν τότε ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει τὰς οἰκίας ἐν αἷς εἶχον κατοικήσει ἄλλοτε αἱ ἐπισημότεραι οἰκογένειαι, νὰ κατέχωνται ὑπὸ ἐργατῶν καὶ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ. «Εἷς ἀχθοφόρος ἐγκατέλειψε, λέγει εἷς τῶν ἀνταποκριτῶν τοῦ Ἰωάννου Σέγκλαιρ τὴν οἰκίαν τοῦ λόρδου Δουνμόρ ὡς μὴ κατοικήσιμον. Ἐκείνη δὲ τοῦ μαρκεσιῦ Δούγλας κατοικεῖται ὑπὸ τινος κοινοῦ ἀμαξηλάτου, καὶ ἡ τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀρζὺλ ὑπὸ τινος ἐμπορίου περικνημίδων ὅστις πληρώνει 12 λίρας στεργλίνας ἐνοίκιον.»

Μετὰ τὸν καταβίβασμόν τῶν τιμῶν, ὅστις ἐπηκολούθησε τὴν εἰρήνην τοῦ 1815, ἡ πρόοδος αὕτη ἐβραδυπόρησε, διότι ἦτον ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ αὕτη πολὺν καιρὸν εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, ἀλλ' οὐδόλως ἐσταμάτησεν· ἡ κατασκευὴ τῶν σιδηροδρόμων ἔσχεν ἐν Σκωτίᾳ πολὺ μεγαλότερα ἀποτελέσματα, ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ, καθόσον διὰ τούτων ἡ ἐνωσις τῶν δύο τούτων τόπων ἀπέβη μᾶλλον φιλικωτέρα καὶ στενωτέρη. Ἡ οἰκονομία τῶν ἐξόδων τῆς μετακομίσεως τῶν προϊόντων, ἡ ταχύτης τῶν τῆς συγκοινωνίας μέσων, ἡ κατάργησις τῶν διαμέσων κωλυμάτων τοῦ ἐμπορίου τῶν γεωργικῶν καταναλωσίων, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ

διατηρήσωσι τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας ἄλλαι αἰτίαι ἀλλαχοῦ κατεβίβασαν, καὶ ἡ περίστασις αὕτη κατέστησε τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τῶν τελευταίων τούτων χρόνων πολλὰ ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν ἐν Σκωτία, ἢ ὅσον ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὅλίγα παράπονα ἠγέρθησαν ἐκείθεν τῆς Τβήδ (Tweed)· οἱ τε ἰδιοκτῆται καὶ οἱ ἐκμισθωταὶ προσηνέχθησαν ἀμοιβαίως μετὰ καλοῦ καὶ φρονίμου τρόπου καὶ ὡς ἐκ τούτου πραγματικῶς ὀλίγον ὑπέφεραν. Τὸ πνεῦμα τῆς μεγάλης οἰκονομίας τῶν ἐκμισθωτῶν καὶ ὄλων τῶν κλάσεων τοῦ λαοῦ, ἡ συνετὴ μετριοτήτης τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ ἡ ἐλευθέρα ἐνέργεια πάντων, προητοιμάσαν ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἀπεπεράτωσεν ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐξαγωγῆς καὶ τῆς πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων. (Ἀκολουθεῖ)

Κ. Φωστηρόπουλος.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

ΒΙΒΛΙΑ ΝΕΟΦΑΝΗ.

Ἑθνικο-πολιτικὴ Ἑλλάς, ὑπὸ Ἀχιλλέως Γ. Λεβέντη

Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ μὲν μέγιστον μέρος τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου κατατρίβει τὸν καιρὸν αὐτοῦ εἰς ἐργῶδεις περὶ πολιτικῶν ζητημάτων καὶ θεωριῶν συζητήσεις, πολλοὶ δὲ τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους διδασκάλων, ἄδρῶς ὑπὸ τοῦ δημοσίου μισθοῦμενοι, καταδαπανῶσι τὰς διὰ τοῦτο πολυτίμους αὐτῶν στιγμὰς εἰς συγγραφὰς ἀνουςίους, εἰς λιβέλους ἢ εἰς σατύρας ἀνδρείς ὅπως ἀνθυβρισθῶσι, συντελοῦντες οὕτως, ὑπὲρ καὶ τις ἄλλος, εἰς τὴν ἐξαχρείωσιν τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν ἐπιτράχυνσιν τῶν κοινῶν ἡθῶν, εἶναι τῷ ὄντι παρήγορον, ὅτι εὐρίσκονται ἄνδρες, ὑπὸ πατριωτισμοῦ φλεγόμενοι, οἵτινες πίστιν ἔχοντες εἰς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, ἐργάζονται ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἀνασύρῳσιν ἐκ τοῦ βωρβόρου τῶν ἀγενῶν παθῶν, ἐκεῖνους ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς ὧν τὰ στήθη δὲν ἐσθέσθησαν εἰσέτι ὀλοτελῶς τὰ ζώπυρα τοῦ πατριωτισμοῦ. Ὁ Κύριος Λεβέν-